

«ՈՒՐԿԵՇ ԵԿԱԿԻ»...

Ամէն անգամ որ հիւանդ մանուկ մը և կամ տարէց մէկը քըն-նելի ետք, ծնողքին կամ պարագաներուն կը յայտնեմ թէ հիւանդը թռքախտէ վարակուած է, սկեպտիկ արտայայտութեամբ մը կ'ըն-դունին յայտնութիւնը և կը բացագանչեն.

— «Մանուկն ալ (կամ տարիքու մէկը) թոքախտ կ'ըլլա՞յ եղեր!»

Խոկ երբ 15-25 տարեկան երիտասարդի մը կամ մանկամարդուհիի մը համար կուտամ այդ կոկծալի վճիռը, պարագաները անմիջապէս կը հարցնեն — «Ուրկէ՞ եկաւ այդ հիւանդութիւնը, տոքթոր, մեր ընտանիքին մէջ այդ տեսակ բան չկայ»:

Եթէ քիչ մը պրապտենք երիտասարդ թռքախտաւորին մանկութեան շրջանը և տեղեկութիւններ ուզենք այդ ատեն զայն շրջապատող անձերու (ծնողք, քոյր, եղբայր, միծ հայր և միծ մայր, տանտու, ևայլն) առողջութեան մասին, պիտի ըսեն որ ոչ երիտասարդը և ոչ ալ շուրջինները կասկածելի կոտ ծանը հիւանդութիւնը չեն անցուցած։ Փոյքը, «անկարեւոր» անհանգատութիւններ միայն ունեցած են։ Այսպէս, երիտասարդը մանկաւթեան շրջանին շուտ պատ կ'առնէք, զիւրաւ հարբուխ կ'ըլլար և հազը ուշ կ'անցնէր։ Եւ կամ առանց պատճառի ժամանակ մը նիհարցեր ու գունատեր է, ախորժակէ կտրեր է, փորհարութիւն և ազիքներու ցաւեր և իրիկուններն ալ քիչ մը տաքութիւն ունեցեր է։ բայց եօթը կամ ութը տարեկանին ամէն բան անցեր է, ինչպէս գուռուգրացի գուշակեր էին նախապէս։ Եւ կամ կունտ կլոր տղայ մը եղած է, խոշոր մեր աչքերով, երկայն թարթիններով, գունատ, մեղրամոմի գէմքով, հանգարտ բնաւորութեամբ, ցուրտէն վախցող եւայլն։ Յանախ ալ պիտի ըսեն թէ տղայութեան շատ առողջ եղած է, գէթ երեւութապէս։

Գալով շուրջիններուն՝ բան մըն ալ չեն ունեցած։ Շատ շատ մայրը տղարերքէն ետք, զիեցումի հետեւանքով ժամանակ մը նիհարցեր ու չոր հազ մը ունեցեր է։ Կամ հայրը նոյն հազով տառապեր է և մինչև հիմա ալ կը հազայ ու խուխ կը հանէ։ Եւ կամ միծ հայրը, որ փոքրիկը իր ծունկերուն վրայ մեծցուցեր է, քրոնիկ ցնցղատապ մը ունի եղեր և գիշեր ցերեկ կը հազայ եղեր, որովհետեւ շատ կը ծիսէ եղեր եայլն։

Վերջապէս ուշադրութեան արժանի ոչինչ. այնպէս որ բժիշկին հարցումներն ու հիւանդին անցեալին մէջ պրապտումները անհասկալի և յանախ անտեղի կը թուին անոր ծնողքին կամ պարագաներուն։

Ապա ուրեմն ուրկէ՞ եկաւ այս հիւանդութիւնը՝ թոքախտը այս երիտասարդին քով։

Հարցումին պատասխանը դիւրին պիտի բլլար գոնել և հարցումն իսկ անտեղի պիտի բլլար, ևթէ երբեք ժողովուրդը թոքախտի մասին բոլորսին միակողմանի և սխալ բժբանում չունենար: Մեծամանութեան համար թոքախտը վարակիչ հիւանդութիւն մըն է որ կը տեսնուի 18-25 տարեկան երիտասարդներու քով: Թոքախտառորի մը հետ չփառան մէջ մանոզը, հիւանդութեան միքրոզը կ'առնէ, թոքերը կը վարակիուին: հիւանդը կը նիհարնայ, չ'ուտեր, կը հազայ, իրիկունները տաքութիւն կ'ունենայ, զիշերները կը քրտնի, արխն կը թքնէ: հետզհետէ կը մաշի, կը հալի, կը հիւծի, կը զառնայ հիւծախտառոր և քիչ տառնէն կը մեռնի: Ահա թոքախտի դրական պատկերը և անոր մասին դոյութիւն ունեցող բնդհանուր բիբոնումը:

Եթէ հիւանդութիւնները միայն մէկ ձեւ, մէկ երեւոյթ ունենայն, բժշկութիւնը պարզ բան կ'բլլար և հիւանդութիւններու գարմանումը՝ յաճախ՝ զիւրին: Սակայն իրոզութիւնը բոլորսին տարեր է: Նշանաւոր բժիշկ մը բասծ է: «հիւանդութիւններ չկան, այլ կան միայն հիւանդներ», բայլ ուզելով որ միեւնոյն հիւանդութիւնը զանազան հիւանդներու մօաւ տարբեր ձեւեր և արտայայտութիւններ կը ստանայ, համաձայն հիւանդի տարիքին, սեպին, կազմին, խառնուածքին, եւայլին: Ահա թէ ինչու հիւանդութիւններու միակողմանի բիբոնումը պատճառ կ'բլլայ որ ժողովուրդը սխալ զատողութիւններ բնէ անոր գարմանումին մասին և հետեւարար կըէ այդ ազդանութեան հետեւանքները:

Վերացանանք մեր նիւթին: Թոքախտն ալ ուրիշ շատ մը հիւանդութիւններու նման ոչ միայն միեւնոյն տարիքը ունեցող անձերու մօաւ զանազան ախտանիշերով կ'արտայայտուի համաձայն տառնց կազմին, միքրոզի ուժին, եւայլին, այլ տարբեր ձեւեր կը ստանայ, այնովէս որ բնաւ չի յիշեցներ թոքախտին վերը նկարազրուած սովորական պատկերը: Թոքախտը բնդհանուր հիւանդութեան մը ուսականութեան (տիւպէրկիւլոզի, Tubercolite — ուռ) — մէկ մասը՝ միայն թոքերու վրայ կեզրոնացուածն է: Սխալ է ուրիմն սթոքախտը կամ «հիւծախտ» անունը տալ հիւանդութեան մը, որ միշտ հիւծում մասչ չի բերեր և միշտ թոքերէն չի սկսիր:

Այս սխալ բժբանումը պատճառ գարձած է որ ժողովուրդի մաքին մէջ տպաւորուի միայն պատճանիի կամ երիտասարզի թոքախտը, և անտես անունի տարեկ մարզոց և մանաւանդ մանուկներու թոքախտին:

Արգարեւ, այլիւս հաստատաւած է որ պատճանիներու և երիտասարդներու թոքախտը այդ տարիքին չի սկսիր, այլ յաձախ ման-

կութեան ատեն առնուած «Թոքախտի» մը վերսկսումն է: Թուանշաններով խօսինք:

Տօքթ. Ժ. Թօմազի, դիացննութեան ենթարկելով գանազան հիւանդութիւններէ մեռած 1832 ամէն տարիքէ մանուկներ, գտած է, որ 670ին (հարիւրին 36,50) մանուան պատճառ եղած է «տիւպէրկիւոզ» — ուռականութիւնը Անոնց տարիքները նկատի առնելով համեմատութիւնը հետեւեալ կերպով կը գասաւրուի.

0 — 3 ամսու	— 100ին	1,80	1—2 տարեկ.	— 100ին	39,80
3 — 6 »	— »	18,70	2—5 »	— »	57,90
6 — 12 »	— »	26,20	5—10 »	— »	62,00
10—15 տարեկ.	— 100ին	65,00			

Այս՝ ուռականութենէ մեռնող մանուկներու համեմատութիւնն է: Միւս կողմէ, մասնաւոր մեթոսով մը քննուած են բազմաթիւ մանուկներ, նոյնիսկ բալորովին կայտառ և առողջ երեւոյթ ունեցողները, և գտնուած է որ,

0—1 տարեկ.	— 100ին	5ը	3—4 տարկ.	— 100ին	35
1—2 »	— »	14	5—6 »	— »	38
2—3 »	— »	33	6—10 »	— »	80

10—15 տարեկ. — 100ին 82ը

վարակուած են Քոխի միքրոպով (Թոքախտի կամ ուռականութեան միքրոպով) և թէ մինչեւ պատանեկութեան և երիտասարդութեան տարիքը հասնիւը՝ հիւանդութիւնը իր կնիքը կը դնէ մարդկութեան 90, նոյնիսկ 95 առ հարիւրին վրայ:

Այս յայտնութիւնը առաջին առթիւ սարսափելի է: «Եթէ այդպէս ըլլար, պիտի ըսեն ընթերցողներէն շատերը, մինչեւ հիմա մարդկութիւնը փեացած կ'ըլլար»: Հակառակն է ճշշտը. այսինքն եթէ այդպէս չըլլար, եթէ Քոխի մանրէն, մանկութենէն սկսած մեզ չվարակէր և կերպով մը չպատառասէր, մեր մէջ փոքր հասակէն իրեն գիմազրելու կարողութիւն չստեղծէր, այն ատեն է որ մարդկութիւնը անհետացած պիտի ըլլար:

Մեր այս ըստեց բացատրելու եւ հիմնաւորելու համար անհրաժեշտ է ճանչնալ մեր թշնամին:

(Մնացեալը յաջորդով)

Թժ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«ԲՈՒԺԱՆՔ» Նոր Ցարին կը շնորհաւորէ
իր աշխատակիցներուն եւ ընթերցողներուն եւ մշտական ժամանակիտ կը մաղթէ բոլորին: